

RAFFAI SAROLTA

Hazatérés

Nemere már a déli harangszótól kezdve csak a lakásajtóra figyelt, mikor csikordul benne a kulcs. A rádiót türelmetlenül kapcsolta ki, bár érdekelte volna a műsor, s kellemesebb dolgot az idő gyors elűzésére máig sem talált, pedig fél éve feküdt már itthon, úgyszólván tehetetlenül. Mert, hogy az ember maga körül ezt-azt elrendez, huszonöt éves munkaviszony után már-már halálos ítéletnek tűnik.

Az asszony ellátta őt konzervekkel, azon túl, hogy egy egész csirkét pörköltnek főzött meg — de az ételhez alig nyúlt, lágytojáson és tejen élt.

No igen, a tej.

Komótosan vett elő egy litert a hűtőszekrényből. Kancsóba öntötte, bevitte a szobába tálcán, nagy pohár kíséretében, kenyér nélkül. Nehézkesen, óvatosan mozgott, gerince minden lépésnél enyhén nyilallott még, s a napokban tudta meg, mennyire kevés javulás várható, hogy ez most már szinte örökre így marad. De hát élni akkor is érdemes, ha az ember mindig ugyanabban a karosszékekben üldögél, folyton egyazon heverőn fekszik, amíg ablakából a régi diófának csak néhány ágát láthatja, amint zöldellni kezd, fürtösen virágozik, termést hoz, s nekivetkezik a télnek, hogy a mezitlen ágak rajzát mindig új és új ábrává rakhatja össze a figyelő szem, s az elpusztíthatatlan, konok fantázia.

S ott a gyerek is, akit ágya mellé ültethet-kényszeríthet néha, a tanítási szünetek idején, kortyintani egyet-egyet a messze tűnt ifjúkor hangulatából, ha mégannyira más volt is, mint a mostaniaké. Azután itt a rádió, a különböző lapok, folyóiratok... néha még a tévét is érdemes bekapcsolni, bár egyre ritkábban. Ha jól meggondolja, voltaképpen gyűlöli a valamikori varázsdobozt, gyakorta tulajdon két öklével verné szét. De ha az ember csak táppénzt kap, és nem sokat, mi több, nemsokára csak rokkantnyugdíjat, sok mindent nem engedhet meg magának; ami pedig egyértelmű állásfoglalást s korlátlan véleménynyilvánítást jelenthetne. Kíméletlen akaratnyilvánítást... még így, csaknem tehetetlenségre ítélten is.

De Márta... ha a napi gondoktól szabadulni akar, le-leül esténként s beléfeledkezve nézi a képernyőt. Gyakran üres tekintettel, rajtakapta, nem kevészer — csak éppen szólni nem lehet. Hátha tőle, a vele való gondoktól, beszélgetéstől menekül? A magafajta, félnyomorékon életre ítélte soha nem tudhatja, megtudnia nem is ajánlatos. Máskor meg úgy érzi, szüksége van rá az asszonyának múlhatatlanul. Hogy kétségbeesve kapaszkodik az egyetlen élőlénybe, a társba, aki soha nem hagyja el, hűtlenné nem válik, nem válhat. Aki mindent alaposan megfontol, mindent egybevet, aki már nem egyetlen szoba foglya, aki félórát sétálhat, órákig üldögélhet, kísérője lehet, s aki talán-talán mégsem fölösleges ember. Aki vár. Csöndes konoksággal, mint a

házörző ebek, s biztonságot nyújt minden ellen, ami kívülről veszélyként közelít.

A tej már csaknem átvette a szoba hőmérsékletét, melegfehéren habzott fel a pohár szájáig, amint kiöntötte, s hogy közben csuklójára esett a pillantása, meghökkent. A karóra tanúsága szerint huszonöt perce kellett megérkeznie az autóbushoz. Lehetséges, hogy késik? Az időjárás jó. S ebben az évszakban, így, kora ősszel... nem valószínű.

Minden másról megfeledkezve sietett a telefonhoz, most az állandó sajtót sem érezte. Futólag felködlött emlékezetében Márta folyton ismétlődő intelve:

— Foglald el magad mással. Ha én is folyton önmagam figyelném, öt perc sem múlna el, hogy valahol lüktetést, szorítást, mit tudom én mit ne éreznék. Legfeljebb merevség... az igen. Egy-egy érzéketlen pont... De hogy nem tudod túltenni magad rajta... — És következik a mindig egyforma lemondó legyintés, amit ő igyekszik újra és újra észre nem venni, tudatában el nem raktározni, s lám, most előtolszik a kép, a folyton ismétlődő... Neki lenne igaz? Akkor is, milyen jogn tudja, fensőbbiséggel, fölényel... hogy most emléke is félelmet, szorongást okozhat?

Az ügyeletes tiszt megnyugtatta: az autóbusz időben érkezett.

Nézte a megnémult készüléket, amelyet hiába faggatott volna tovább, legfeljebb majd egy táviratszöveget olvasnak belé, részvétlenül, érdektelenül, monoton hangon. Nincs embertelenebb, mint táviratszöveget telefonon közvetítve hallani, s a valóságos, az írott sorok, amelyeket több ízben közel emelhet szeméhez az ember, hogy a szavak mögé, közé sajnálkozó, meleg vagy diadalmas érzést odaképzellen — a lehetőség nincs sehoh. Majd csak huszonnégy óra múlva koppan a méregzöld boríték a levélszekrény alján... Hogy miért éppen méregzöld?

Bolond vagyok — gondolta. Színek, illatnak, tárgynak, formának félelmetesen nagy, eltúlzott jelentőséget tulajdonítok... bár soha nem voltam érzélgős. Rámfogni sem lehet. De a lélek... a lélek változást kell szenvedjen, ha a test vegetál csupán.

Huszonöt perc. Pontosan kétszer elég ahhoz, hogy Márta hazaérjen. Lehet, hogy ennyire fáradt? Hiszen mindig rohan. Valósággal beesik az ajtón, megtámaszkodik, s hosszú másodpercekig levegő után kapkod. Mindig, amióta az esztét tudja, óvó intelmei ellenére.

Bár az ő intelmei inkább játékosak voltak, talán nem is nagylelkűség diktálta az óvást... milyen ostobán volt bizonyos és elégedett! Bizonyos az állandóságban, a változatlanban, asszonyban, otthonban, a társadalom humanitásában, a világmindenségben.

Kicsit szürkült már, az árnyak lassan meghosszabbodtak, pörkös barnává színeződtek, kézfejen az erek csomóit körülrajzolták, mintha alattomosan növekedő dombtetőre telepítették volna őket, vagy légpárnát pumpált volna alájuk a szemérmetlen lassúsággal tovavánszorgó percek sora; de ő még uralkodott magán, amint ajkát, szemhéját is összeszorította, nem nézett az órára, nem, nem és nem. A múltba nézett, s nem gondolt arra, hogy az visszahozhatatlan — nem akart gondolni reá —, a megjelölhetetlen jövőbe vetítette mindazt, ami volt, munkát, kevéske barátságot, szerelmet, asszonyt, önzőn boldog éveket — mert csak utólag tudja az ember, mikor volt boldog valójában, igazán, amikor már minden elmúlóban.

Váratlanul sok közeli lépés zajára ijedt fel, kapkodva nyúlt arcához, köntöséhez, párnáját megtapsikolva igazgatta el. Erőltetett mosolya rettegésről árulkodott, érezte, hogy akarata ellenére megfeszül széles, kemény arccsontjain a bőr, de még mindig egy helyben állt, várakozott. A hangokat tisztán hallotta, a kulcs nyikordulását, az asszony lágyan ejtett szavait:

— Erre parancsoljon.

Tehát valóban vendéget hoz — bosszankodott, s erőteljesebben állt talpára, hogy lába remegésén uralkodni tudjon.

A belépő férfi valamivel idősebbnek tűnt nála, szeme alatt ugyan kevesebb volt a ránc, de alakja köpcösebb, nyaka vastagabb az övéénél, előrenyújtott keze az új ismerősökkel való találkozásban meglehetősen gyakorlottságról árulkodott. Vagy csak ő látta így? Első pillantásra ellenszenvesnek találta. Mozgékonyságáért? Könnyed, szívélyes modoráért?

— Kovács kartárs — lehelte Márta, miközben puha ajka éppen csak megérintette férje arcát.

— Kovács Endre — mondta a vendég érthetően, tagoltan. — Örülök, hogy megismerhettelek.

A tegezés hallatára megdühödött.

— Nemere — préselte ki torkából a szót nagy keservesen, s vonakodva nyújtotta a kezét.

— Elhúzódott a megbeszélés... éppen az utolsó. S Bandi volt olyan kedves, hazahozott a kocsiján — mosolygott zavartan az asszony.

— Bandi?

— Ne légy csacsi. Igen, ő. Bandi. Kollégám.

Márta fejét csóválva még mindig mosolygott s óvatos tapintásokkal ellenőrizte, rendben van-e a frizurája. Hogy senki meg nem szólalt, s nem mozdult, elszántan mondta:

— Drágám... talán hellyel kínálnád a vendéget, igen?

— Hogyne... hogyne! Parancsoljon.

Kovács egyszerre szűknek érezte inge nyakát, tágítani szándékozó, fel-emelt keze azonban félúton megakadt, csak nyakizmai tették némi tekergő kísérletet a megkönnyebbülésre — eredménytelenül.

— Azt hiszem, úgy gondolom... én lehetek az idősebb. Ha megengeded... — s most már félszegen nyújtotta a kezét, a visszautasításra is felkészülten, s várt. Lassan folytatta: — Szervusz.

— Szervusz.

Ő valamelyest eltúlozva mozgási nehézségeit, kitapogatta maga mögött a fotel karfáját, lassan, mereven ereszkedett le s közben kitartóan nézte a vendéget.

— Parancsolj.

Az most már nem beszélt, köszönetképpen kimértén, kurtán biccentett, leült.

Nemere némi elégtétellel nézte őt, halványan, alig észrevehetően mosolygott el, mint amikor legyet sikerül pusztá kézzel fognia, s a rovar egyre hangosabb, izgalmasan változó s erősödő zizergését hallgatja másodpercekig, gondosan zárt markából előremegni.

Magán érezte Márta hidegen figyelő tekintetét, de az a másik a bútorokat bámulta üres szemmel, a néhány cserép, egy hete vizet nem látott, kókad virágot, majd a szőnyeg ostoba, idéltlen, a kísérleti szövésék időszakáról árulkodó, stílustalan, beugrató mintáját.

Az asszony az asztalhoz lépett, fölpattintotta a faragott fadobozka tetejét, gyufát, hamutartót készített oda sebtében.

— Tessék. Azonnal főzők egy jó kávét... köszönetül.

Egymásra néztek. Márta pillantásában könyörgés bújt meg, a férfi komoly tekintete rezzenéstelenül állta az asszonyét, elborultan, kitartóan, együttérzéssel.

— Köszönöm — mondta. — Megvárom.

S hogy a férfiak magukra maradtak, újra a szőnyeget bámulta, ő pedig csöndes kitartással figyelte a zavart, határozatlan arcot, amelyik pedig az érkezés pillanatában még maga volt a határozottság, értelem, fölény. Nos, igen... Az ember sok mindent megtanul ágyhoz kötöttségében, a már-már el-

bírhatatlan magányban, a várakozás iszonyú heteiben. A lélek látszólag bejárhatatlan mélyeit-útjait is megismeri. A tisztességet, tisztességtelenséget, azt is, amikor a kettő már egygyemosódik, mert igazolja egyik a másikat. Milyen gyakori jelenség, s milyen kevesen figyelnek rá!

S megtanult játszadózni is. Ugratni. Gyötörni és gyötörtetni. Bármikor, bárki ellen, s bárki által.

Most én vagyok előnyben, barátocskám, én, Nemere István, a beteg, úgyszólván nyomorék, a volt mérnök, aki ma már semmi sem vagyok. A valaha sokkal-sokkal kevesebbet töprengő, vidám, csaknem felelőtlenül vidám legény. Az ám. Murci-koromban pezsegtem, édeskedtem; tréfáltam, elviselhetően voltam csipős... óborrá lettem. Nehézzé, fanyarrá, bölccsé... ravaszdivá. És türelmessé.

— Nos... — kezdte elnyújtottan, az idegen arcba bámulva, csücsörített szájjal — s váratlanul elhallgatott.

A másikat most már elviselhetetlenül feszélyezte a nevelésesen egyszerű, hihetetlenül egyszerű eszközökkel, majdnem eszközök nélkül megteremtett ostoba, gyilkosan ellenséges helyzet, vergődött, mintha óriási gombostűre tűzték volna — csak illendőségből nem futamodott meg. Hátradőlt, lehunyta szemét, s újra maga előtt látta az asszonyt, mint teljes öt napon át; kecsésnek, vibrálóan okosnak, jókedvűnek, tréfálkozásba menekülni látszónak... Most már tudja: valóságos menekülés volt az.

Nagynehezen összeszedte magát, s már csak szánni tudta a házigazdát, amint alattomosan, töppedtségében is felfuvalkodottan figyelte őt.

— Amint látom, nem a legjobbkor jöttem. Végtelenül sajnálom — s tette, mintha fel akarna állni, mintha menekülni akarna, hogy soha vissza ne nézzen.

— Ugyan kedves barátom... ugyan... kedves... no...

— Kovács Endre.

— ...kedves... Bandi!

— Igen?

— Hozzánk... mindig, mindenki jókor jön.

— Valóban?

— Nos... igen.

— Tudtommal...

— Tudtoddal?

— Tudtommal szinte soha, senki.

— Tessék?

Szünet, keserves, torokszorogató.

A két szempár egymást kereste. Nemere tudta, hogy az övé tovább, jobban bírja — csapdába ismét a másik esett.

— Hiszen nem éltek társadalmi életet — ágaskodott a dac a vendégben.

No, ez már nyílt ellenségeskedés. Úgy, amint várta, percre következett be. Kiszámítottan, pontosan.

— Helyesen informáltak — mondta elégedetten, s könnyedén dőlt hátra, lábait látható erőfeszítés nélkül, játékosan helyezte egymásra, lábfejét himbálni kezdte, úgy várakozott.

A másik kínjában rágyújtott, jobb híján cigarettájára összpontosította figyelmét, amint a szövegét elfelejtett színész mókolt a színpadi kellékek valamelyikével. Közben — láthatóan — gondol keresgélte a szavakat.

— A feleséged... páratlan asszony.

— Márta?

— Igen, Márta. Ragyogó szakember. Gondolom, ezzel újat nem mondok, de...

— Ra-gyo-gó?!

— Úgy emlékszem, ezt a jelzőt használtam. Ragyogó.

S ő mosolygott fölénnyel, mert, mint hitte, újra magára talát. Végérvényesen.

— Mit nem tesz a környezet! — Mondta éles fejhangon, majd előrehajolt, s bizalmaskodóra fogta: — Már úgy értem, az új környezet. Van, aki éppen csak felfénylik, s aki tündökölni képes...

— De kérek!

— Bocsáss meg. Fejlett humorérzékkel rendelkezem.

— Tapasztalom.

Most ő jött zavarba.

— Tulajdonképpen... született adottság.

— Lehet.

— Jelen esetben... afféle akasztófahumor.

— Hm. — A másik nem hatódott meg, nem érzékenyült el, a csikket a tálcában fojtotta meg.

— Mondjuk: a halál árnyékában — tette ő hozzá erőlködve.

— Hosszú életre ítélten.

A szavak kíméletlenül keményen hangzottak, ám ő csak mosolygott.

— Amint látom, sokoldalúan tájékoztattak.

A vendég váratlanul állt fel.

Kovács. Te jó isten, miféle név!

De a répaszinű, reszkető ajkak közül dühhel törtek elő a szavak:

— Ennek azután semmi értelme! Én nem vagyok se kurafi, se pójaca, se...

Nyílt az ajtó, Márta jött be, nagy tálcán kávé hozott s a szokásos szer-tartáshoz szükséges kellékeket.

— Bandi, kérem — riadt meg.

Nemere kegyesen dőlt hátra, kajánul somolygott.

— Ha a feleségem ennyire ragaszkodik hozzád...

Kovács kényszeredetten, s komoran ült vissza.

Azután csak az edények halk csengése, a porceláné, az ezüsté... a kockacukrok parányi sóhajtása a nagy csendességben, amint a forró, sötét lébe fül-tak... semmi más nem hallatszott.

— A... te feleséged is ragyogó szakember? — kérdezte Nemere két korty között, miközben hóka tenyerei árkában dédelgette a csészét — csak úgy, mellékesen.

— Volt.

— Volt?

— Míg élt.

— No csak!

A felkiáltás túl gyors volt, ösztönszerű, meggondolatlan, ízléstelen. Ajkába harapott, s most nem nézett egyikükre sem.

— Egy éve halt meg szegény — mondta az asszony riadtan is, esdően is, kétségbeesve.

— Ismerted?

— Nem, dehogy. Kovács kartárs... Bandi... négy-öt hónapja került a járáshoz.

— A járáshoz!

— Igen, oda.

— Te a városhoz, ő a járáshoz... — megint csak mosolyoghatott —, szóval nem bajtárs, legfeljebb kolléga.

— De annak kifogástalan.

— Értem — mondta ő nagyon-nagyon szelíden.

Az árnyalatokhoz mindig, egészséges korszakomban is hallatlan érzékem volt — gondolta. — Mindig... mindenütt.

A másik kettő láthatóan megenyhült.

— Sajnálom Bandi... nem sejtettem — s lefegyverző ártatlansággal, szomorkásan nézett rá. — Őszintén sajnálom.

— Kérlek. Nem történt semmi.

— Nagylelkű vagy. Köszönöm. — Kis csend után: — Voltaképpen... honnan is jöttél?

— A megyétől.

Kacagott.

— Éppen ide?

A vendég elhúzta a száját, az asszonyra nézett, s azután mégis válaszolt.

— Ide, vagy máshova... mindegy volt. Csak el. Nem voltam képes... hagyjuk. Magánügy.

Nemere megélenkült.

— Miért lenne az? Hiszen...

A másik keményen szakította félbe:

— Mondtam: magánügy.

— Rendben, ahogy gondold. De azt csak megkérdezhetem, gyerek van-e?

— Lányom van. Egyetemista.

— Nekünk meg egy stramm fiunk!

— Márta említette.

— Természetesen. Tudhattam volna.

Hangja színére a másik kettő megint gyanakodva kapta föl a fejét. Mint az erdei vadak — gondolta elégedetten. Mint a megriasztott, fülelő, szimatoló...

És újra kínos csend. A tekintetek most már végérvényesen elkerülték egymást. Kovács óvatlanul tette le a csészét, az megcsörrent. Kezei láthatóan remegtek.

— Köszönöm a kávé. Nagyon jól esett — mondta rekedten, de nem fordult az asszony felé.

— Semmiség. Nekem van mit megköszönöm.

S amikor a vendég felállni készült, a férj előrehajolt.

— Bocsáss meg, de... elárulnád, mi volt kedves feleséged...

— Könyvelő — a válasz kurtán koppant.

— Nem arra gondoltam. Halálának oka felől...

Kovács beharapta ajkát, a karfákba kapaszkodott, hirtelen mozdulattal, megfékezhetetlenül állt fel.

— Gerincvellő-gyulladás — köpte szinte a választ a másik arcába, s Márta-hoz fordult. — Most már igazán mennem kell.

— Ó — sóhajtott ő fájdalmasan. — Ezt hagytam én ki... ugye, asszony?

— Tessék? Mit hagytál ki?

— A gerincsérv mellől a velőgyulladást.

— István! Elég volt!

— Ugyan már...

— Ne légy ízléstelen. Va-ló-ban elég volt!

A vendég menekülésszerű gyorsasággal hagyta el a szobát, a lakást, csaknem végigügette a bejáratot. Az asszony kikísérte.

S ő tudta, hogy azok ketten odakint, a csukott utcai ajtón belül, kétségbeesetten nézik egymást, hosszan, s hogy fájdalmuk égetőbb az övéénél, sebesülésük hirtelen és mély, nehezen gyógyul. A férfi az asszony kezét fogja, s mert elkésetten, reményvesztetten, hát görcsösen, talán megcsókolja majd az agyondolgozott két kezét, egyiket a másik után, félénken, szégyenkezve, összetörten. S tudta, hogy Márta nehezen fojtja vissza könnyeit, s hogy ő maga, aki itt üldögél s most fizikai fájdalmat sem érez, aljas volt, kötözködő — de ha mássá lenni képtelen. Az élethez így is joga van. Az élethez mindenkinek joga van.

Az asszony szótlánul jött be, viaszbábarcán a megalázottak halálos merevsége. Nem nézett rá, tálcára halmozta az edényeket, de nem a megszokott

rendben, a csészek felborultán csorgatták el sűrű, barna nyálukat, összemocskolva kiskanalak nyelét, cukortartót, szalvétákat.

— Semmi beszámoló? Elvégre öt egész napot voltál oda!

— Semmi — s indult kifelé.

Őt meghökkentette a szokatlan válasz, mert hiszen egyik látogatóval se mézeskedett soha. De hogy a kicsi-beteg-uram alaphang sehol, most ő fülelt kifelé, mint a megriasztott vad.

A csapból jól hallhatóan zúbogott alá a víz, Márta hosszan pancsikolt benne, úgy tűnt, élvezettel. A kisegítő asszony, akit napi néhány órára idekértek, mindent rendbe tett, érthetetlen volt a hosszadalmas szöszmötölés odakint.

Ha utánamegyek, kiszolgáltatom magam — gondolta.

Az asszony a másik oldalról jött be, a folyosón és előszobán át. Táskáját magával hozta, konokul villanyt gyújtott, határozottan, anélkül, hogy tőle megkérdezte volna, mint szokta, nem zavarja-e. Aktákat szedett elő, rendezgetni kezdett az íróasztalon.

— Mi ütött hozzád?

— Dolgozom.

— Tessék?

— Dolgozom — s lapozott tovább rendíthetetlenül.

— Ne játszd itthon is a pénzügyi osztályvezetőt, légy szíves.

— Nem játszom. Az vagyok.

De nem néz rám. Rámnézni nem mer.

— Úgy látszik, tetszik neked. A rang. Az tetszik.

— Kérlek, ne zavarj — tolt a feljebb orrán szemüvegét az asszony.

— Márta!

Semmi válasz, csak a ceruza sikárolása a folyton új lapon, pipák, egyenesek, párhuzamosok.

— Mi van veled?

— Tudod te azt nagyon jól.

— Igen?

— Ocsmányul viselkedtél.

— Ne mondd!

— No persze — és újra az aktákba borulás.

— Szíveskedj megmagyarázni... — s elhallgatott.

— Mit magyarázzak meg? Igyekszem elvégezni a dolgom. Estére moziba megyek.

Elállt a lélegzete.

— Hová? Hová mégy?

— Moziba — mondta nyugodtan az asszony. — Együtt az egész társasággal. Este tízkor kezdődik, közlöm veled szíves tudomásulvétel végett.

— Sehová nem mégy!

— Továbbá: te is eljöhettél volna, ha nem viselkedsz ilyen minősíthetetlenül. De így csak egyetlen — tetszik érteni? — egyetlen jegyet kértem.

— Persze, Kovács váltja meg.

— Úgy van, Kovács — hangzott a válasz szenvtelenül.

Várt néhány percet s elszántan, gyűlölködve mondta, szinte sisteregve:

— Mi akar ez lenni! Te soha nem tettél ilyet... Nem is fogsz. Nem is fogsz! Mert én bekapcsolom a biztonsági zárat... haza pedig nem jössz, drágaságom!

— Jó. Megyek máshová.

— Följelentelek.

Közömbös vállvonás.

— Vezető állásban vagy...

— Óhajodra. Hogy mindened meglegyen... így is. Most is. Vagy rosszul emlékeznek?

— Fegyelmet kapsz.

— Ha engem illet, én kapom.

Hangja most már hisztérikusan sikoltzott, férfiatlanul.

— Aki vezető állást tölt be, köteles példát mutatni! A beosztottnak! A fiataloknak! Az ifjúságnak! Igen! Az ifjúságnak!

Márta hátradőlt, még mindig formás melle nekifeszült kötött blúzának, s kacagott fékezhetetlenül.

— Melyik... melyik... ifjúságnak? — kérdezte végre, s csorogtak a könnyei, ujja hegyével itatta fel őket.

Várt, tehetetlenül szorította össze ökleit, a kettőt keményen egymásba zárva, hogy ütnie ne kelljen.

— Beteg emberrel így bánni... megőrültél. Te megőrültél!

— Túl szép lenne, igaz?

A hang visszavonhatatlanul hideg, ellenséges volt. Váratlanul az. Hihetetlenül. Az egész beszélgetés, ez az egész...

— Figyelsz? — próbálkozott szelíden. — Tudod, mennyire megviselt a tehetetlenség...

— De élni jogod van, ugye? Mert mindig ezt hallom.

— Természetesen! — élénkült meg. — Élni?

Az asszony felállt, lesimitotta szoknyáját, aktáit szépen összerakta.

— Főzök teát... s készítek néhány szendvicset. Nem mintha annyira tehetetlen volnál... de mégis. Ne panaszkodj.

Most szinte futott, elálta az asszony útját. Az ajtót, a konyhát, s mint hitte, jelképesen a külvilágot is.

— Nem hagyhatok magamra. Nem gyűlölhetsz... jusson eszedbe... gondoldj a... — nem bánta már, hogy hangja siránkozó, kétségbeesetten kutatott emlékezetében, de semmit, egyetlen napot nem talált, amelynek programját az asszony kedvére változtatták volna vagy választották volna meg, s amit mentésül felemlíthetne.

— Mire gondoljak?

Lassan félreállt.

— Mire? — tétovázott végül, hangja fénytelen volt, szálnalmasan alázatos. — Hogy... hogy... a sonkás szendvicset jobban kedvelem. Ha lehetne szó róla...

— Hogyne. Arról igen — válaszolt az asszony, s kiment.

Ő ismét lefeküdt, a mennyezet különös, festéktöredézésből fakadó érezését bámulta, mint naponta annyi órán át s oly sok hónapon keresztül.

Megtörtént hát, amit soha nem hitt volna. Az ő felesége ezzel a Kováccsal, ezzel a... vagy csak éppen összemelegedtek? Csak éppen vonzódnak egymáshoz, bátortalanul, gyámoltalanul? De akkor Márta nem így viselkedik. Ingerlékeny lehetne, az igen, de nem ilyen határozott. Hogy ő pimaszkodott? Végül nem bán semmit. Az a másik pontosan tudja legalább: itt nem lesz könnyű dolga. A férfiak félnek a bonyodalmaktól, a nők bátrabbak, eszeveszettebbek. Az úr majd keres magának mást. Túl friss az ügy, könnyű leírni, érvénytelené, meg nem történté tenni... Márta néhány jó szótól kezesbáránnyá válhat... mint azelőtt. Mint régen.

Csöndesen lópózott ki a konyhaajtóig s a függönyön át leskődni kezdett. Az asszony átöltözött már, őskori, agyonmosott háziruháját fázósan vont össze magán egyik kezével, míg a másikkal tojásokat dobott forró vízbe — négyet, ötöt? Az asztalon nem egy személynek szánt mennyiségű, vajjal megkent kenyér, rózsaszínű sonkaszeletek, s mellettük teleholdfehér, őszi retekhalom.

Sóhajtott.

Ugyanolyan hangtalanul óvakodott vissza a nappali heverőjéig, amint kijött, s mosolygott elégedetten.

Dehogy készül el bárhová, dehogy.

Voltaképpen tudta ő ezt... meg akarta leckéztetni! Egyetlen beteges szégyért. Őt. Legyünk igazságosak: emberileg talán érthető is... talán. Bizonyos mértékig. Ilyen módon azonban ő maga is bezállhat a játékba... a többnyire magányos hónapok alatt nemcsak hallása, minden érzéke bámulatosan kifinomult. Az a bizonyos hatodik meg különösen.

Türelmesen várt. Különben a beteg házastársat elhagyni nem könnyű, ott az eltartás kérdése, vagyoni jogi kérdések, a közös gyerek... hajjaj! Az asszony így is agyonterhelt, hajszolt, fáradt... Hogyan félhetett egy percig is? Nevetéses.

Háta mögé újabb kispárnát gyúrt, inkább ült már, mint feküdt. Őlében gondosan eligazgatta a gyapjúplédet, hogy kényelmesen vackoljanak el mélyedéseiben az étkezőpolic lábai s azon a nagytálca. Untig elég, ha ebédkor asztalhoz ül az ember. Ha sajoj a háta, az étvágya sem az igazi. Ő pedig még most sem, ennyi heverés után sem kezd pocakot eresztetni, mint a Kovács pajtás. Ha jól meggondolja, az azután vonzónak se vonzó. Csak egy ember a sok közül, s ami azt illeti, meglehetősen ügyefogyottnak látszik. És nála legalább... négy-öt évvel idősebb. Öregedő férfi. No nem. Mártának ennél jobb ízlése van.

Most már csak az ajtót figyelte, hogy lássa a megszelídült asszonyt belépni, a közös vacsorához szükséges sok mindent egyensúlyozva két karján, hogy a könyökével ügyesen kinyitott ajtót majd papucs sarkával csukjalökje be finoman, jól kiszámítottan, hangtalanul.

Nem csalatkozott.

Márta szemén ugyan mintha könnyek hagytak volna nyomot, bár lehet, csak a gőz csapta meg. A szokott módon rendezett el mindent, ő pedig úgy leste a mozdulatokat, hogy egyetlen áruló jelet se hagyjon észrevétlenül. S nem volt mit észrevételeznie.

— Hoznál még egy kis vajat nekem? — kérdezte közönyösen.

A másik szó nélkül állt fel, vállalai rabszolgamód ereszkedtek meg s nem papírban, tányérkán hozta a maradék vajdarabot.

Ő megpaskolgatta az engedelmes ujjakat.

— Mi volt ez délután, hallod-e?

— Semmi.

— Mosolyoghatnál.

— Majd igyekszem.

— Ne igyekezz, mosolyogj.

De az asszony elfordult, asztalhoz ült, kézbe vett egy szendvicset, étvágytalanul nézegette.

— Amint látom, az esti programról mégis lemondtál.

— Éles a szemed. Jól látod.

Elégedetten dőlt hátra, vajpöttyöket kenegetve a főtt tojás aransárga karikáira. Kiszámított, enyhe gúnnyal mondta:

— Szegény, szegény, szegény kicsi feleségem. Kicsi mártírasszony. Úgy szánlak, te, ha tudnád... úgy, de úgy...

Márta felállt.

— Hová mégy?

— A szörpről megfeledeztem — mondta az asszony, s kivonszolta magát, de nem a konyha, a fürdőszoba irányába.

Bizonyára bög egy sort előbb — gondolta a férfi. Szamár voltam — éppen ma nem lett volna szabad. Ma nem. Hülye voltam — mondta félhangosan s fejcsoválva nézegette a földúsított kenyérszeletet. Maga se tudta, miért: valamiként elment az étvágya.

A külső ajtó csapódására figyelt fel, de a kapu felé igyekvő, túllontúl ismerős cipősarkak kopogása riasztotta.

Felugrott.

Az asztalka, tálca, étel feldől, összemocskolta a gyapjútakarót, úgy tűnt, a zsiradék kéjjel törölközik belé. Ő pedig nem érzett fájdalmat, még sajnást sem a gerincében. Kirohant.

A fürdőszoba kövén hevert a kopott háziköntös, a széttaposott papucs, a levegőben illatos, meleg vízpára — de az előszobában már semmi nyom. Zárt ajtó. Saját kulcsáért futott vissza, a heverő faperemén meglelte, ám behozhatatlan másodperceket vesztített.

Az udvaron mélységes csönd, a temetők csöndje — a kapu zárva. Esztelelenül nézett körül. Fusson vissza megint a lakásba? Pillantása a levélszekrényre esett.

A reteszt rettegve tolta félre: semmi. Semmi üzenet. Csupán az alsó bádoglemezen feküdt békességben az asszony jellegzetesen megkoptatott, egyetlen kapukulcsa.

